

Innst. 431 L

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 8:63 L (2016–2017)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jette F. Christensen, Martin Kolberg, Gunvor Eldegard, Michael Tetzschner, Erik Skutle, Helge Thorheim, Gjermund Hagesæter, Per Olaf Lundteigen og Bård Vegar Solhjell om endringer i EOS-kontrollloven

Til Stortinget

Bakgrunn

Stortingsrepresentantene Jette F. Christensen, Martin Kolberg, Gunvor Eldegard, Michael Tetzschner, Erik Skutle, Helge Thorheim, Gjermund Hagesæter, Per Olaf Lundteigen og Bård Vegar Solhjell har fremmet forslag om endringer i EOS-kontrollloven

Forslagene bygger på forslag fra Evalueringsutvalget for EOS-utvalget, jf. Dokument 16 (2015–2016) og Innst. 146 S (2016–2017) og på Innst. 145 S (2016–2017), jf. Dokument 7:1 (2015–2016).

Forslag om opphevelse av EOS-kontrollinstruksen

Forslagsstillerne foreslår at EOS-kontrollinstruksen oppheves, og at instruksens bestemmelser integreres i EOS-kontrollloven.

Forslagene til materielle endringer i regelverket bygger i hovedsak på Evalueringsutvalgets forslag gjengitt i Dokument 16 (2015–2016) punkt VII, Forslag til lov- og instruksendringer.

Det er i tillegg foreslått enkelte språklige tilpasninger i lovteksten, uten at dette innebærer realitetsendringer.

På enkelte områder er det innholdsmessige avvik mellom Evalueringsutvalgets og forslagsstillerne forslag til lovtekst.

Forslagsstillerne følger ikke opp forslaget fra Evalueringsutvalget om at kontroll med klareringssaker skal legges til en annen kontrollmyndighet enn Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

Forslagsstillerne følger heller ikke opp Evalueringsutvalgets forslag om at EOS-utvalgets leder og nestleder skal ha innsyn E-tjenestens særlig sensitive informasjon, og at dette skal fremgå av loven. Etter forslagsstillerne syn vil en slik ordning føre til en uheldig todeling i EOS-utvalget, der enkelte medlemmer har dårligere forutsetninger for å gjennomføre kontrollen enn andre. Forslagsstillerne foreslår på denne bakgrunn at dagens ordning, basert på Stortingets vedtak fra 1999, opprettholdes.

Forslag om utsatt innsyn

I Dokument 7:1 (2015–2016) Årsmelding fra EOS-utvalget for 2015, har utvalget anmodet Stortinget om å vurdere lovfesting av en regel om utsatt innsyn, tilsvarende riksrevisjonsloven § 18 andre ledd og offentleglova § 5 andre ledd.

Forslagsstillerne slutter seg til dette og foreslår at bestemmelsen inntas som § 16 fjerde ledd i loven.

Nærmere om forslaget

Til § 1 Kontrollområdet

Nåværende § 1 foreslås delt i to bestemmelser om henholdsvis kontrollområdet og utvalgets sammensetning, jf. forslag til § 3.

Forslaget til bestemmelse om kontrollområdet etablerer de sentrale rammene for EOS-utvalgets kontrollvirksomhet. Som en presisering av disse rammene, foreslås det inntatt en henvisning til bestemmelsene i §§ 5, 6 og 7 om utvalgets oppgaver,

kontroll og inspeksjoner, som regulerer andre mulige begrensninger i kontrollområdet. Dette vil blant annet tydeliggjøre at EOS-utvalgets kontroll ikke skal omfatte det alminnelige politiets overvåkingmessige virksomhet som ikke utgjør bistand til PST, med mindre lovens formål tilsier det.

Selv om EOS-kontrollinstruksen foreslås opphevet, anbefaler forslagsstillerne at Stortingets adgang til å gi instruks om utvalgets virksomhet opprettholdes, slik at instruks kan gis ved behov. Utover dette innebærer forslaget til § 1 ingen materielle endringer, med unntak av at henvisningen til EOS-kontrollinstruksen i siste ledd første punktum er fjernet.

Til § 2 Formål

Bestemmelsen bygger på gjeldende lov § 2. Det foreslås for det første at begrepet «urett» i § 2 første ledd nr. 1. erstattes av den mer moderne og forståelige betegnelsen «krenkelser av noens rettigheter». Forslaget er ikke ment å endre dagens forståelse av bestemmelsen. Det signaliserer likevel at kontrollformålet omfatter mer enn den «rettssikkerhetskontrollen» departementet pekte på ved vedtakelsen av loven, og også omfatter kontroll med at materielle krav på grunnleggende friheter som personvern og ytringsfrihet overholdes. På samme måte som dagens bestemmelse, vil kontrollformålet omfatte rettigheter tilhørende både enkeltmennesker og juridiske personer eller organisasjoner.

Det foreslås videre at begrepet «samfunnslivet» i gjeldende lov § 2 første ledd erstattes med betegnelsen «samfunnets interesser». Heller ikke dette er ment å innebære noen realitetsendring, men bidra til å klargjøre at EOS-utvalget kan påtale virksomhet som ikke krenker individuelle rettigheter som omhandlet i § 2 første ledd nr. 1, men som likevel skader kollektive, samfunnsmessige interesser som for eksempel ytrings-, forsamlings- og religionsfrihet. EOS-utvalget skal imidlertid, i slike tilfeller, bare påtale «utilbørlig» skade.

I § 2 annet ledd annet punktum foreslås inntatt bestemmelsen i gjeldende instruks § 4 annet ledd første punktum om at kontrollen bør innrettes slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet. Pålegget har naturlig tilknytning til EOS-utvalgets plikt etter annet ledd første punktum til å iakttas hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. Det har også tilknytning til instruksens bestemmelser om at utvalget ikke skal søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålene, og så vidt mulig iakttas hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet. Disse bestemmelsene er imidlertid foreslått inntatt i loven § 8 om innsynsrett.

I § 2 tredje ledd er samtlige bestemmelser med tilknytning til prinsippet om etterfølgende kontroll foreslått samlet. Dette innebærer at bestemmelsen i instruksen § 7 første ledd første og annet punktum om at utvalget skal følge prinsippet om etterfølgende kontroll, men likevel kan kreve innsyn i og uttale seg om løpende saker, er foreslått inntatt.

Til § 3 Utvalgets sammensetning

Forslaget til ny § 3 består i hovedsak av bestemmelsen fra den någjeldende instruksen § 1 om EOS-utvalgets oppnevning og sammensetning.

Forslagsstillerne understreker at utvalget må sammensettes slik at både Stortinget og allmennheten kan ha tillit til at utvalget gjør en troverdig jobb.

Forslagsstillerne ønsker å videreføre gjeldende praksis som vektlegger at rikspolitisk erfaring fra et bredt politisk spekter bør være representert i utvalget, men slik at aktive parlamentarikere ikke er valgbar. Videre vil det være en fordel med tverrfaglig spredning, slik at både relevant juridisk, teknologisk og EOS-faglig kompetanse er representert. Dessuten bør mest mulig lik representasjon av kvinner og menn være en målsetting.

Det foreslås at forutsetningen om at nåværende og tidligere ansatte i tjenestene ikke kan velges som utvalgsmedlemmer, inntas i loven. Dette ble også lagt til grunn ved EOS-kontrollovens vedtakelse. Dette anses som en viktig presisering for å signalisere utvalgets uavhengighet, og fordi det foreslås en endring i praksis ved at tidligere ansatte i tjenestene i fremtiden bør kunne antas som bistandspersoner, jf. forslag til § 19. Med tjenestene menes i denne sammenheng tjenester som omfattes av regelmessige inspeksjoner i henhold til § 7.

Etter gjeldende regelverk gjelder det ingen grense for hvor mange ganger medlemmene kan gjenoppnevnes eller hvor lenge de kan inneha vervet. Forslagsstillerne viser til at det på den ene side er viktig med jevnlig fornyelse og evne til nytenkning i utvalget, mens det på den annen side er behov for kontinuitet. Det foreslås å videreføre oppnevningsperioden på fem år. Dersom et medlem trer ut av vervet i løpet av oppnevningsperioden, velges det nye medlemmet for den gjenværende del av perioden.

Betydningen av kompetanse og kontinuitet tilsier etter forslagsstillerne syn at medlemmene bør kunne gjenoppnevnes én gang. Forslagsstillerne foreslår derfor i likhet med Evalueringsutvalget å innføre en bestemmelse om at EOS-utvalgets medlemmer ikke bør kunne oppnevnes for lenger tid enn ti år.

Til § 4 Utvalgets sekretariat

I § 4 er bestemmelsen i någjeldende instruks § 1 siste ledd foreslått videreført i en egen bestemmelse om utvalgets sekretariat. De øvrige delene av § 1 er

foreslått videreført i § 3 om utvalgets sammensetning. Forslaget innebærer ingen realitetsendringer.

Til § 5 Utvalgets oppgaver

Bestemmelsen i § 5 angir EOS-utvalgets oppgaver, blant annet de kontrollformer utvalget skal benytte seg av. Bestemmelsen bygger på § 3 i gjeldende lov. I første ledd foreslås det å bytte ut betegnelsen «tilsyn» med betegnelsen «inspeksjoner». Endringen er i tråd med EOS-utvalgets egen begrepsbruk, og betegnelsen refererer til EOS-utvalgets inspeksjoner hos organer som utøver EOS-tjeneste, som er nærmere regulert i § 7.

I annet ledd foreslås det en oppmykning av EOS-utvalgets plikt til å gjøre undersøkelser i behandlingen av klagesaker. Evalueringen har vist at behandlingen av klagesaker ikke er spesielt tidkrevende for EOS-utvalgets del, men legger beslag på en større del av sekretariatets kapasitet. Forslaget er ikke primært ment å heve EOS-utvalgets terskel for å undersøke klagesaker i dag, men å gi utvalget et mer fleksibelt rettslig grunnlag for å avvise klager dersom antallet klagesaker utvalget mottar skulle øke voldsomt. Sivilombudsmannen har en lignende hjemmel til å avvise klager etter eget skjønn i ombudsmannsloven § 6 siste ledd, der det fremgår at «ombudsmannen avgjør om en klage gir tilstrekkelig grunn til behandling.»

Det foreslås på denne bakgrunn å ta inn i loven at EOS-utvalget «mottar» heller enn «undersøker» klager fra enkeltpersoner og organisasjoner.

I nytt femte ledd foreslås innarbeidet bestemmelsene i gjeldende instruks § 4 første ledd om begrensnings i kontrolloppgaven overfor personer som ikke er bosatt i riket og organisasjoner som ikke har tilhold her, eller utlendinger hvis opphold er knyttet til tjeneste for fremmed stat.

Avslutningsvis er bestemmelsen i gjeldende instruks § 4 annet ledd annet punktum om suspensjon av kontrollen under krise og krig foreslått inntatt.

Til § 6 Utvalgets kontroll

Forslaget til ny § 6 første ledd representerer en sammenskrivning og forenkling av gjeldende instruks § 11 nr. 1. Det foreslås inntatt en generell henvisning til kontrollformålene i § 2 i loven.

Dagens kontrollregime og relevante utviklingstrekk tilsier at beskrivelsen av kontrolloppgavene utvides for samtlige tjenester som er underlagt EOS-utvalgets kontroll, slik at kontrollen omfatter at «virksomhetene holdes innenfor rammen av tjenestenes fastlagte oppgaver», «tjenestenes tekniske virksomhet, herunder overvåking og innhenting av informasjon, og behandling av personopplysninger» og at «samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom tjenestene og med innenlandske og uten-

landske samarbeidspartnere holdes innen rammen av de tjenstlige behov og gjeldende regelverk».

Når det gjelder PST, har Evalueringsutvalget foreslått at det i § 6 tredje ledd presiseres at kontrollen også omfatter «tjenestens behandling av forebyggen- de saker og etterforskningssaker, dens bruk av skjulte tvangsmidler og andre skjulte metoder for informasjonsinnhenting». Evalueringsutvalget foreslag innebærer at «andre metoder for skjult informasjonsinnhenting» nevnes på lik linje med «skjulte tvangsmidler», slik at denne metodebruken kontrolleres også utenfor etterforsknings- og forebyggingssaker. Dette vil for eksempel gjelde PSTs bruk av kilder, informanter og agenter, samt eventuelle andre overvåkings- eller informasjonsinnsamlingsmetoder som tjenesten får tilgang til i fremtiden.

PSTs interne regelverk om kilder er gradert. Som kilder regnes personer som skult og i streng fortrolighet rapporterer om virksomheten til personer og grupper. Det følger av forslaget til § 8 at utvalget så vidt mulig skal iaktta hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet. Det må antas at PSTs kilder, i motsetning til Etterretningstjenestens, som oftest vil være norske og at den informasjonen som samles inn vil gjelde nordmenn.

Evalueringsutvalget viser til at det i dag synes å være godt tilrettelagt for EOS-utvalgets kontroll med Etterretningstjenestens bruk av kilder. Utvalget kan få full tilgang til informasjon fra og om kilder, med unntak av særlig sensitiv informasjon.

Forslagsstillerne viser til at etter Evalueringsutvalgets syn bør EOS-utvalget få tilgang til informasjonen om PSTs kildeføring, slik den fremgår av kilderegisteret KildeSys.

Evalueringsutvalget viser til at PSTs begrunnelse for ønsket om å holde informasjon som kan avsløre identiteten til tjenestens kilder utenfor EOS-utvalgets innsyn på generelt grunnlag er knyttet til faren for at kilder vil slutte å dele informasjon med tjenesten dersom den ikke kan gi kildene et ubetinget løfte om anonymitet. I det enkelte tilfelle kan det også være grunn til å frykte for kildens liv og sikkerhet dersom informasjonen kommer ut.

Tjenesten har ikke funnet å kunne tilrettelegge systemene slik at EOS-utvalget kan få tilgang til informasjon om tjenestens kilder, uten å få kjennskap til deres identiteter.

Forslagsstillerne vil påpeke at en forutsetning for å gi EOS-utvalget tilgang til PSTs register for kildeopplysninger er at det vil være praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet. Forslagsstillerne viser videre til at utvalget etter forslaget til § 8 tredje ledd annet punktum, så vidt mulig skal iaktta hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet.

Når det gjelder Nasjonal sikkerhetsmyndighet, foreslår forslagsstillerne at bestemmelsen fra gjeldende instruks § 11 nr. 1 bokstav b om å føre kontroll med klareringssaker videreføres. Når det gjelder Forsvarets sikkerhetsavdeling, foreslår forslagsstillerne at bestemmelsen fra gjeldende instruks § 11 nr. 1 bokstav d om å føre kontroll med avdelingens utøvelse av personellsikkerhetstjeneste og annen sikkerhetstjeneste videreføres.

Til § 7 Inspeksjoner

Utgangspunktet for forslaget til ny § 7 er gjeldende instruks § 11 nr. 2. Betegnelsen «tilsyn» er foreslått erstattet av begrepet «inspeksjoner», uten at dette innebærer noen realitetsendring.

Forslagene til endringer i innretningen av inspeksjonene i tjenestene tar sikte på å bringe lovteksten i samsvar med dagens kontrollbehov.

Forslaget til § 7 innebærer at antallet obligatoriske årlige inspeksjoner ikke lenger tallfestes, og er ment å gi EOS-utvalget større frihet til å disponere egne kontrollressurser og kunne gjøre kontrollen mer målrettet. Etter gjeldende instruks skal det gjennomføres minimum 23 inspeksjoner årlig. EOS-utvalget gjennomførte 25 inspeksjoner i 2015. Som følge av forslaget om at antallet inspeksjoner ikke lenger skal tallfestes, vil utvalget stå friere til å beslutte hvem som skal inspiseres når, hvor mye tid som skal brukes på hver inspeksjon og hvordan inspeksjonene skal innrettes.

Til § 8 Innsynsrett mv.

EOS-utvalgets omfattende rett til innsyn i og adgang til forvaltningens virksomhet er foreslått videreført i § 8 første og annet ledd. I tredje, fjerde og femte ledd er det foreslått at instruksens bestemmelser i § 5 første og annet ledd og § 6 første ledd om utøvelse av innsynsretten og videreformidling av motatte opplysninger inntas.

Når det gjelder spørsmålet om utvalgets rett til innsyn i Etterretningstjenestens særlig sensitive informasjon, viser forslagsstillerne til Innst. 146 S (2016–2017), der det fremgår:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener begrensningen i innsynet i 'særlig sensitiv informasjon' må løses enten ved at et samlet EOS-utvalg gis tilgang, eller ved at dagens ordning, basert på Stortingets vedtak av 1999, opprettholdes. Flertallet mener at dagens ordning med ugraderte transparente kriterier for hvilke deler av Etterretningstjenestens virksomhet som er unntatt løpende demokratisk kontroll, bør videreføres. ...»

Forslagsstillerne viser til at Forsvarsdepartementet i 2014 godkjente følgende ugraderte definisjon av «særlig sensitiv informasjon»:

«informasjon som røper opplysninger om:

1. Identiteten til E-tjenestens og utenlandske partners menneskelige kilder.
2. Identiteten til utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn.
3. Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen.
4. E-tjenestens og/eller utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner som ved kompromittering
  - a. alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens politiske risiko, eller
  - b. kan medføre alvorlig skade eller tap av liv for eget personell eller tredjepersoner.»

Med «utenlandsoperasjoner» menes her «operasjoner rettet mot utenlandske forhold (fremmede stater, organisasjoner eller individer), inkludert aktivitet relatert til slike operasjoner som forberedes og gjennomføres på norsk territorium».

Unntaket begrenser ikke EOS-utvalgets innsyn i opplysninger om og fra norske og utenlandske kilder generelt. Utvalget får som hovedregel innsyn i slik informasjon, likevel slik at kildenes identitet er anonymisert ved at hver kilde er gitt et unikt nummer eller på annen måte. I enkelte tilfeller vil slik anonymisering ikke være tilstrekkelig til å skjule kildens identitet, for eksempel fordi andre opplysninger om kilden eller tjenestens kontakt med vedkommende vil være egnet til å avsløre identiteten. Hvis kildens identitet i slike tilfeller anses som særlig sensitiv, vil opplysningene om og fra kilden unntas i sin helhet i medhold av ovennevnte unntak.

Forslagsstillerne viser til at i løpet av første halvår 2014 fikk EOS-utvalget mulighet til å søke i tjenestens systemer på egen hånd. Etterretningstjenesten endret sitt arkiveringssystem for å muliggjøre den type friskøk som utvalget ønsket.

Løsningen innebærer at informasjon som Etterretningstjenesten vurderer som «særlig sensitiv», plasseres på egne områder i datanettverket eller egne lagringsmedier, og dermed holdes utenfor utvalgets søkemuligheter.

Ifølge EOS-utvalget har Etterretningstjenesten i noen få konkrete tilfelle nektet utvalget innsyn. Begrunnelsen har i disse tilfellene vært i samsvar med Stortingets vedtak, og utvalget har ikke funnet grunn til å bringe spørsmålet inn for forsvarsministeren og Stortinget.

Forslagsstillerne viser til at den prosessuelle ordningen på bakgrunn av Stortingets vedtak av 15. juni 1999, innebærer at ved uenighet eller tvist om utvalgets innsynsrett i særlig sensitiv informasjon fra Etterretningstjenesten, skal saken forelegges forsvars-

ministeren. Oppnås det ikke enighet, kan utvalget bringe spørsmålet inn for Stortinget.

Forslagsstillerne presiserer at fjerde ledd om utvalgets bindende beslutning om hva det skal søke innsyn i, ikke gjelder for særlig sensitiv informasjon i Etterretningstjenesten.

Til § 9 Forklaringer og møteplikt mv.

I § 9 er bestemmelsen i dagens EOS-kontrolllov § 5 videreført. Paragrafhenvisingene i siste ledd siste punktum er oppdatert.

Til § 10 Om statsrådene og departementene

Det foreslås at bestemmelsen i EOS-kontrollloven § 6 videreføres som ny § 10. Forslaget innebærer at unntaket fra EOS-utvalgets innsynsrett for departementenes dokumenter opprettholdes. I praksis har EOS-utvalget likevel innsyn i de av departementenes dokumenter som befinner seg i EOS-tjenestene, samt offentlig tilgjengelige dokumenter. Gjeldende instruks § 10 annet ledd om at opplysninger eller uttalelser fra et departement eller dets personell må innhentes skriftlig, er foreslått inntatt som ny § 8 annet ledd.

Til § 11 Taushetsplikt mv.

Forslaget til § 11 er i all hovedsak en videreføring av dagens EOS-kontrolllov § 9. Paragrafhenvisingene i første ledd til bestemmelser som åpner for unntak fra taushetsplikten er oppdatert. Det foreslås at formuleringen som åpner for å gjøre andre unntak fra taushetsplikten tas ut av lovteksten. Konsekvensen av dette vil være at slike unntak bare kan besluttes ved lov.

Til § 12 Saksbehandling

Forslaget til ny § 12 er en videreføring av reglene om saksbehandling i gjeldende EOS-kontrollinstruks § 9.

Til § 13 Beslutningsdyktighet og arbeidsform

Forslaget til § 13 er en delvis videreføring av bestemmelsen i gjeldende instruks § 2.

For å bidra til å gi utvalget større fleksibilitet i kontrollvirksomheten, blir det i annet ledd foreslått å endre kravene til tilstedeværelse under inspeksjoner. Det foreslås at EOS-utvalget, som et minimum, bør være beslutningsdyktige, det vil si representert ved minst fem medlemmer, under de obligatoriske inspeksjonene i EOS-tjenestene sentralt. I den grad utvalget gjennomfører inspeksjoner utover minimumskravene, bør det aksepteres at færre utvalgsmedlemmer er til stede. Det samme bør gjelde under lokale inspeksjoner. Det bør likevel alltid være minimum to utvalgsmedlemmer til stede under inspeksjoner.

EOS-tjenestene bør også sikres muligheten til å legge frem sine synspunkter, enten muntlig eller skriftlig, for et beslutningsdyktig utvalg i saker der utvalget vurderer å kritisere tjenestene. Beslutninger av om saker skal resultere i kritikk eller ikke vil uansett måtte tas av et beslutningsdyktig utvalg.

Ved særlig omfattende undersøkelser kan innhenting av forklaringer, besiktigelser på stedet mv. overlates til sekretariatet og ett eller flere medlemmer. Det samme gjelder dersom slik innhenting ved det samlede utvalg vil kreve uforholdsmessig arbeid eller kostnad.

Sekretariatet bør fortsatt kunne gjennomføre inspeksjonsforberedelser på egen hånd, samt annen faktainnsamling hos tjenestene som er nødvendig for gjennomføring av kontrollvirksomheten.

Til § 14 Generelt om kontrollen og uttalelser

Forslaget til § 14 er i hovedsak en videreføring av de delene av gjeldende instruks § 7 som ikke er foreslått videreført andre steder i loven. Dagens instruks inneholder imidlertid en henvisning til at EOS-utvalget, i gjennomføringen av kontrollen og utformingen av uttalelser, skal bygge på prinsippene i enkelte bestemmelser i sivilombudsmannsloven. Denne henvisningen er foreslått erstattet med en tilpasset versjon av innholdet i de aktuelle bestemmelsene i sivilombudsmannsloven, se første og annet ledd, samt tredje ledd første punktum. Det dreier seg om sentrale regler for forholdet mellom EOS-utvalget og forvaltningen, som etter forslagsstillernes syn bør fremgå direkte av loven. Forslaget innebærer ingen realitetsendringer.

Til § 15 Uttalelser til klagere og forvaltningen

I forslaget til § 15 er § 8 første ledd i gjeldende lov og § 8 i gjeldende instruks om uttalelser til klagere og forvaltningen foreslått samlet i én bestemmelse, med nødvendige tilpasninger. Forslaget innebærer ingen realitetsendringer.

Til § 16 Meddelelser til offentligheten

I § 16 er bestemmelsene i gjeldende lov § 8 og gjeldende instruks § 12 om meddelelser til offentligheten foreslått samlet i én bestemmelse, med nødvendige tilpasninger.

Det foreslås et nytt fjerde ledd i bestemmelsen om utsatt offentlighet. Denne bestemmelsen er utformet etter modell av riksrevisjonsloven § 18 andre ledd, jf. offentleglova § 5 andre ledd.

Forslaget er også omtalt i Innst. 145 S (2016–2017), jf. Dokument 7:1 (2015–2016).

En slik bestemmelse innebærer ikke et varig unntak fra offentlighet, men kun en utsettelse av tidspunktet for når offentlighet inntrer.

Forslagsstillerne foreslår at det fremmes et anmodningsvedtak om å be regjeringen fremme forslag til endring i offentleglova.

Til § 17 Forholdet til Stortinget

I § 17 er bestemmelsene i gjeldende lov § 8 annet ledd og gjeldende instruks § 13 om EOS-utvalgets forhold til Stortinget foreslått samlet i én bestemmelse, med nødvendige tilpasninger.

Bestemmelsene om at utvalget avgir en årlig melding til Stortinget om sin virksomhet og at særskilt melding kan gis hvis det er avdekket forhold som Stortinget straks bør kjenne til, foreslås videreført.

Til § 18 Ordensforskrifter

Forslaget til § 18 er en videreføring av någjeldende instruks § 3. Forslaget innebærer ingen realitetsendringer.

Til § 19 Bistand mv.

Første og annet ledd i forslaget til § 19 er en videreføring av någjeldende lov § 10 og instruks § 2 siste ledd.

I dag følger det av EOS-kontrollinstruks § 2 siste ledd at EOS-utvalget ikke kan anta bistand fra tidligere ansatte i tjenestene. Det følger forutsetningsvis av dette at nåværende ansatte heller ikke kan engasjeres. Forslagsstillerne er enig i sistnevnte, og foreslår at dette presiseres i § 19 nytt siste ledd. Forslagsstillerne deler samtidig Evalueringsutvalgets syn på at tidligere ansatte i fremtiden må kunne benyttes som bistandspersoner. Dette vil i begrenset grad kunne påvirke tilliten til EOS-utvalget, men fylle et viktig behov for kompetanse og kunnskap om avanserte sider ved EOS-tjenestenes virksomhet. Det vises i denne sammenheng til kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst. 146 S (2016–2017).

Til § 20 Økonomiforvaltning, utgiftsdekning til innkalte og sakkyndige

Forslaget til § 20 er i all hovedsak en videreføring av någjeldende instruks § 14. Den eneste materielle endringen er at det gis adgang til å avtale ikke bare høyere, men også lavere satser for sakkyndige enn de som følger av salærforskriftene ved domstolene. Dette kan for eksempel være aktuelt der sakkyndige engasjeres over lengre tid, og tilknytningsforholdet likner på et alminnelig ansettelsesforhold.

Til § 21 Straff

Bestemmelsen i § 21 er en videreføring av gjeldende lov § 11.

Komiteens behandling

Som ledd i behandlingen av saken ble Dokument 8:63 L (2016–2017), ved brev av 14. mars 2017, forelagt Forsvarsdepartementet v/statsråden, Justis- og beredskapsdepartementet v/statsråden samt EOS-utvalget til uttalelse.

Komiteen har mottatt svarbrev fra forsvarsminneren datert 27. mars 2017. Svarbrev fra EOS-utvalget ble mottatt 4. april 2017 og svarbrev fra justis- og beredskapsministeren ble mottatt 7. april 2017.

Samtlige har gitt uttrykk for at de finner det positivt at regelverket samles i en helhetlig EOS-kontrolllov og at de støtter hovedintensjonene i forslaget.

EOS-utvalget viser til at lovteksten viderefører sentrale bærebjelker for utvalgets virksomhet og kontrollmekanismer som har vist seg å fungere godt.

Det fremgår av uttalelsen fra justis- og beredskapsministeren at

«EOS-utvalget vil ved de foreslåtte endringene etter mitt syn få bedre rammebetingelser for en betryggende kontrollvirksomhet. Integreringen av dagens kontrollinstruks i loven vil gi bedre tilgjengelighet og større klarhet.»

Samtlige uttalelser tar opp forholdet til tjenestenes kilder og har kommentarer til forslaget til ny § 8 i loven.

EOS-utvalget omtaler sitt syn på behovet for kontroll av PSTs kildearbeid. Det fremgår blant annet at

«[e]tt av EOS-utvalgets formål er å hindre at noens rettigheter krenkes. Kildeføring er en metode for innhenting av opplysninger. Metoden innebærer at PST innhenter opplysninger gjennom privatpersoner med særlig tilgang til et miljø.»

På prinsipielt grunnlag mener utvalget at PSTs *utøvelse* av kildeføring som metode innebærer en risiko for at enkeltpersoners rettigheter kan krenkes på samme måte som tjenestens øvrige metodebruk. Det kan også argumenteres for at politiets bruk av mennesker som middel for å nå et polisiært mål, forsterker behovet for kontroll av *hensyn til kilden selv*. ...»

Det er EOS-utvalgets mening at det ut fra kontrollformålet er behov for å kontrollere opplysningene som utelukkende lagres i PSTs kilde-system.

EOS-utvalget ønsker å få avklart Stortingets syn på EOS-utvalgets kontroll av PSTs kildearbeid. Det fremgår at

«[u]tvalget ønsker på denne bakgrunn at det avklares om det er Stortingets vilje at EOS-utvalget skal føre kontroll med PSTs bruk av menneskelige kilder, herunder om det er opp til PST å beslutte med endelig virkning om det er praktisk mulig og forsvarlig å etterkomme utvalgets anmodning om tilrettelegging av PSTs system for kildeføring.»

Justis- og beredskapsministeren uttaler:

«Lovverket må sikre at EOS-utvalgets innsyn ikke hindrer tjenestenes tilgang til viktig informasjon. For å sikre tilgang til informasjon fra menneskelige kilder er det avgjørende at tjenestenes kilder kan stole på at deres identitet ikke kan bli kjent for uvedkommende. Hvis kildene ikke kan stole på det, forvitrer tjenestenes tilgang til informasjon fra enkeltmennesker – såkalt hum-int. Det vil være svært uheldig. Uten sikkerhet for kildene vil tjenestene ikke kunne gjennomføre samfunnsoppdraget.

Jeg legger til grunn at Stortinget er enig i at den enkelte kildes personlige sikkerhet skal være like godt ivare tatt uansett om vedkommende gir sensitiv informasjon til PST eller til Etterretningstjenesten.»

Det fremgår videre:

«Både PST og Etterretningstjenesten har behov for forutsigbarhet om kildevernet. EOS-utvalget må ha mulighet til å utføre en tilfredsstillende demokratisk kontroll med tjenestene, samtidig som tjenestenes kilder har et sammenlignbart og tilfredsstillende beskyttelsesnivå. Tjenestenes ulike måter å organisere arbeidet og tilrettelegge for EOS-utvalget på må ikke medføre at den særlig sensitive informasjon om kildenes identitet – eller informasjon som kan avsløre identiteten – blir kjent. Det er full enighet om at EOS-utvalget ikke skal ha tilgang til kildenes identitet. Spørsmålet som bør avklares gjelder utvalgets tilgang til informasjon som kan medføre at kildenes identitet bli kjent. ...»

Det fremgår også:

«PST har i departementets dialog med tjenesten i anledning utarbeidelsen av denne uttalelsen gitt uttrykk for at det er viktig at de begrensninger som må gjelde i EOS-utvalgets innsynsrett klargjøres og lovfestes. Tjenesten erfarer i dag at det er uenighet mellom dem og EOS-utvalget om grensene for innsynsretten. Dette er uheldig for samarbeidsklimaet mellom tjenesten og utvalget, som i det øvrige etter det som opplyses er meget godt. ...»

Justis- og beredskapsministeren uttaler videre at han foreslår at PST pålegges å legge til rette for utvalget på tilsvarende måte som Etterretningstjenesten gjør, for de opplysninger om kilder og kontakter som ikke er særlig sensitiv informasjon.

Forsvarsministeren uttaler:

«I representantforslagets kommentarer til lovforslaget § 8 om innsynsretten vises det til Innst. 146 S (2016–2017) og flertallets anbefaling om at gjeldende ordning om innsynsretten i Etterretningstjenesten skal videreføres. Dette er også lagt til grunn av Stortinget i dets behandling 13. mars 2017 (vedtak 508). Det er tilfredsstillende at ordningen som sådan klart forutsettes videreført i sin helhet og i tråd med de rammene som fremkommer i Stortingets vedtak av 15. juni 1999. Hensynene som ligger til grunn for at ordningen ble opprettet i sin tid gjør seg i like stor grad gjeldende i dag. Behovet for enkelte begrensninger i innsynsretten i «særlig sensitiv informasjon» knytter seg til klart avgrenset informasjon som er av

en slik art at den har et særdeles høyt skadepotensiale for enkeltpersoner og landet. Dette er informasjon hvor det ikke kan herske tvil om hvem som får innsyn og på hvilke vilkår. En endelig klargjøring av den særskilt påkrevde skjermingen er derfor meget velkommen fra min side.»

Forsvarsministeren uttaler videre:

«Jeg er kjent med at det er tilsvarende behov for skjerming av identiteten til Politiets sikkerhetstjenestes menneskelige kilder. I forslaget til lovtekst om innsynsretten er begrensningene i EOS-utvalgets generelle innsynsrett også gjort gjeldende for Politiets sikkerhetstjeneste for denne kategorien.»

Forsvarsministeren og justis- og beredskapsministeren har et felles forslag til lovtekst knyttet til «særlig sensitiv informasjon».

Det foreslås at § 8 nytt fjerde ledd skal lyde:

«Utvalget kan ikke kreve innsyn i og adgang til særlig sensitiv informasjon i Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste. Særlig sensitiv informasjon omfatter:

- a. Identiteten til tjenestens menneskelige kilder og utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn
- b. Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen
- c. Etterretningstjenestens og Etterretningstjenestens utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner, som ved kompromittering alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens risiko, eller kan medføre alvorlig personskade eller tap av liv.»

Fjerde ledd blir etter dette femte ledd, og det foreslås et nytt siste punktum i femte ledd:

«Ved uenighet mellom tjenesten og utvalget om innsynsretten etter fjerde ledd, kan sjefen for tjenesten beslutte å utsette innsyn til spørsmålet er avklart. Tjenesten bringer uenighet til vedkommende departement. Dersom vedkommende statsråd ikke instruerer tjenesten om å gi innsyn, bringer utvalget spørsmålet inn for Stortinget til avgjørelse.»

Forsvarsministeren viser til Forsvarsdepartementets definisjon av «særlig sensitiv informasjon» fastsatt i 2014. Ordlyden i forslaget til § 8 fjerde ledd bygger på denne definisjonen, men de to første punktene er slått sammen. Det fremgår at løsningen er valgt for å synliggjøre at «særlig sensitiv informasjon» berører de tre kategoriene: identitetsbeskyttelse, okkupasjonsberedskap og særlig sensitive utenlandsoperasjoner.

Når det gjelder særlig sensitiv informasjon i E-tjenesten, viser EOS-utvalget til kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst. 146 S (2016–2017) vedrørende definisjonen og den prosessuelle ordningen og uttaler:

«Utvalget har med dette fått den avklaringen som er blitt etterspurt i utvalgets årsmeldinger og vil i det videre legge den angitte definisjonen av 'særlig sensitiv informasjon', og den prosessuelle ordningen fra 1999, til grunn i kontrollen av E-tjenesten. Når problemstillingen nå har funnet sin løsning, vil det prinsipielt sett være ønskelig om Stortingets vilje var reflektert i lovteksten, og ikke bare fremgikk av forarbeidene. Utvalget mener hensynet til forutberegnelighet for både E-tjenesten og EOS-utvalget gjør det ønskelig med en uttrykkelig lovfesting. Dette vil også tydeliggjøre at begrensningen utelukkende gjelder for E-tjenesten.»

Utvalget anmoder Stortinget om å vurdere lovfesting av innsynsbegrensningen og den prosessuelle ordningen som gjelder for E-tjenesten.

Korrespondansen følger som vedlegg 1–3 til innstillingen.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, Gunvor Eldegard og lederen Martin Kolberg, fra Høyre, Erik Skutle og Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Gjermund Hagesæter og Helge Thorheim, fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Venstre, Abid Q. Raja, fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til rapporten fra Evalueringsutvalget for EOS-utvalget, forslaget til lovtekst og saksfremstillingen over. I komiteens innstilling til Evalueringsutvalgets rapport drøftes hvorfor komiteen ønsker å beholde dagens ordninger på enkelte punkter der utvalget har foreslått endringer. Forslagsstillerne har fulgt opp komiteens synspunkter.

I uttalelsene til representantforslaget fra Forsvarsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, PST og EOS-utvalget, blir spesielt spørsmål om innsyn i særlig sensitiv informasjon drøftet. Departementene og PST peker på behovet for begrensninger i innsynsretten når det gjelder særlig sensitiv informasjon i tilknytning til PSTs kildeførsel, og foreslår en lovendring for å ivareta dette. Et slikt forslag foreligger ikke fra Evalueringsutvalget, og har derfor ikke vært gjenstand for komiteens vurdering før innspillene ble mottatt.

Komiteen vil understreke at kildevern er avgjørende for en operativ tjeneste og er opptatt av at dette ivaretas. Komiteen er av den oppfatning at kildevernet i dag fungerer etter hensikten. Kilder som samarbeider med PST og dem som er på oppdrag for Etterretningstjenesten, kan være trygge på at

deres identitet har et godt vern. I Justis- og beredskapsdepartementets forslag til lovendring kommer det frem at intensjonen med forslaget er at «identiteten til menneskelige kilder» i PST ikke skal være tilgjengelig for EOS-utvalget. Det er den ikke i dag, og det foreligger ikke et ønske om å få slik informasjon. Den demokratiske kontrollen av bruk av kilder dreier seg om metodebruk og årsaken til registrering. Det er etter komiteens syn i dag mulig å ivareta denne samtidig som kildevernet sikres. Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet foreslår et nytt fjerde ledd i § 8, om begrensning i adgang til sensitiv informasjon, med oppstilling etter de samme kriterier som for E-tjenesten.

Komiteen viser til ulikhetene i tjenestenes oppdrag, mandat, tilrettelegging for kontroll og informasjonshåndteringssystemer. Komiteen viser til forsiktighetsreguleringene som den mener EOS-utvalget overholder i sine kontroller. Der fremgår det at EOS-utvalget skal

- Iaktta hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter (jf. forslaget § 2 annet ledd)
- Innrette kontrollen slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestene (jf. forslaget § 2 annet ledd)
- Ikke søke mer omfattende innsyn i gradert materiale enn nødvendig ut fra kontrollformålene (jf. forslaget § 8 tredje ledd)
- Så vidt mulig iaktta hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet (jf. forslaget § 8 tredje ledd)

I representantforslaget viser forslagsstillerne til at

«PST har ikke funnet å kunne tilrettelegge systemene slik at EOS-utvalget kan få tilgang til informasjon om tjenestens kilder uten å få kjennskap til deres identiteter. Forslagsstillerne vil påpeke at en forutsetning for å gi EOS-utvalget tilgang til PSTs register for kildeopplysninger er at det vil være praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet. Forslagsstillerne vil videre vise til at utvalget etter forslaget til § 8 tredje ledd annet punktum så vidt mulig skal iaktta hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet».

Hva som er praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet, er det behov for å ha transparante kriterier for. Komiteen viser til at det er statsrådenes ansvar å sette tjenestene i stand til å utføre sitt virke på en måte som gjør det tilgjengelig for kontroll, og samtidig ivareta kildevernet. Komiteen ber derfor om at dette arbeidet prioriteres og at PSTs register innrettes slik at kontroll av metode er mulig å gjennomføre uten å avdekke identitet.

Kontrollen er kildens identitet uvedkommende. Kontrollbehovet knytter seg blant annet til:

- Nødvendigheten av nedtegnning av opplysninger om kildens nærstående.
- Nødvendigheten av nedtegnning av negative opplysninger om kilden selv (som nedtegnes for å vurdere kildens troverdighet).
- Nødvendigheten av lagring av opplysninger om overvåkede personer som ikke anses relevante for overvåkingsformål, men som lagres i kildeføringssystemet for å håndtere kildeføringen som metode.
- Om tjenestens kildeføring trår over grensen for ulovlig provokasjon.
- Om kildeføringen er i tråd med PSTs interne rutiner.

Komiteen er av den oppfatning at dagens innsynsrett, sammen med forsiktighetsregelen, fungerer etter hensikten med å ivareta kildevernet og kontrollbehovet for metodebruk og ønsker å opprettholde denne.

Komiteen viser til at lovforslaget, med unntak av noen tilføyelser i § 6 og enkelte språklige og mindre lovtekniske justeringer, er i samsvar med forslaget som ble fremsatt i Dokument 8:63 L (2016–2017). I §§ 17 og 21 er det foretatt opprettinger i henvisninger.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre slikt

A.

vedtak til lov

om endringer i lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven):

I

I lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste gjøres følgende endringer:

§ 1 Kontrollområdet

Stortinget velger et utvalg til å kontrollere etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (tjenestene) som utføres av den offentlige forvaltning eller under styring av eller på oppdrag fra denne (*EOS-utvalget*). Kontrollen utføres innenfor rammene av §§ 5, 6 og 7.

Kontrollen omfatter ikke overordnet påtalemyndighet.

Offentleglova og forvaltningsloven, med unntak av reglene om ugildhet, gjelder ikke for utvalgets virksomhet.

Stortinget kan gi instruks om virksomheten til utvalget innenfor rammen av denne lov og fastsetter bestemmelser om dets sammensetning, funksjonsperiode og sekretariat.

Innenfor rammen av denne lov utfører utvalget sitt verv selvstendig og uavhengig av Stortinget. Stortinget i plenum kan likevel pålegge utvalget å foreta nærmere definerte undersøkelser innenfor utvalgets kontrollmandat, og under iaktakelse av de regler og innenfor de rammer som for øvrig ligger til grunn for utvalgets virksomhet.

§ 2 Formål

Formålet med *utvalgets kontroll* er:

1. å klarlegge om og forebygge at *noens rettigheter krenkes*, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene.
2. å påse at virksomheten ikke utilbørlig skader *samfunnets interesser*.
3. å påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget skal iakttas hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. *Kontrollen bør innrettes slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet.*

Formålet er rent kontrollerende. *Utvalget skal følge prinsippet om etterfølgende kontroll.* Utvalget kan ikke instruere de kontrollerte organer eller nyttes av disse til konsultasjoner. *Utvalget kan likevel kreve innsyn i og uttale seg om løpende saker.*

§ 3 Utvalgets sammensetning

Utvalget skal ha syv medlemmer medregnet leder og nestleder, alle valgt av Stortinget etter innstilling fra Stortingets presidentskap, for et tidsrom av inntil fem år. Et medlem kan gjenoppnevnes én gang og maksimalt inneha vervet i ti år. Det bør unngås at flere enn fire medlemmer skiftes ut samtidig. Personer som tidligere har virket i tjenestene, kan ikke velges som utvalgsmedlemmer.

Godtgjørelse til utvalgets medlemmer fastsettes av Stortingets presidentskap.

§ 4 Utvalgets sekretariat

Leder for utvalgets sekretariat tilsettes av Stortingets presidentskap etter innstilling fra utvalget. Tilsetting av det øvrige personalet i sekretariatet foretas av utvalget. Nærmere regler om fremgangsmåten ved tilsetting og adgang til delegering av ut-

valgets myndighet fastsettes i et personalreglement godkjent av Stortingets presidentskap.

§ 5 Utvalgets oppgaver

Utvalget skal gjennomføre kontroll og regelmessige inspeksjoner av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste som utøves i den sivile og militære forvaltning i henhold til §§ 6 og 7.

Utvalget mottar klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. Når en klage mottas, avgjør utvalget om klagen gir grunn til behandling, og foretar i så fall de undersøkelser som klagen tilsier.

Av eget tiltak skal utvalget ta opp alle saker og forhold som det ut fra formålet finner riktig å behandle, og særlig slike som har vært gjenstand for offentlig kritikk. Med forhold menes også regelverk, direktiver og praksis.

Utvalgets undersøkelser kan gå ut over de rammer som følger av § 1 første ledd, jf. § 5 når det tjener til å klarlegge saker eller forhold som utvalget undersøker i kraft av sitt mandat.

Kontrolloppgaven omfatter ikke virksomhet som angår personer som ikke er bosatt i riket og organisasjoner som ikke har tilhold her, eller som angår utlendinger hvis opphold er knyttet til tjeneste for fremmed stat. Utvalget kan likevel utøve kontroll i tilfeller som nevnt i første punktum når særlige grunner tilsier det.

Det departement Kongen bestemmer kan helt eller delvis suspendere kontrollen under krise og krig inntil Stortinget bestemmer annet. Ved slik suspensjon skal Stortinget straks underrettes.

§ 6 Utvalgets kontroll

Utvalget skal kontrollere tjenestene i samsvar med formålet i lovens § 2.

Videre skal kontrollen omfatte tjenestenes tekniske virksomhet, herunder overvåking og innhenting av informasjon og behandling av personopplysninger.

Utvalget skal påse at samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom tjenestene og med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere holdes innenfor rammen av de tjenstlige behov og gjeldende regelverk.

Utvalget skal:

1. for *Politiets sikkerhetstjeneste*: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver og føre kontroll med tjenestens behandling av forebyggende saker og etterforskningsaker, dens bruk av skjulte tvangsmidler og andre skjulte metoder for informasjonsinnhenting.
2. for *Etterretningstjenesten*: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver.

3. for *Nasjonal sikkerhetsmyndighet*: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av direktoratets fastlagte oppgaver, å føre kontroll med klareringsaker for personer og bedrifter hvor klarering er nektet, tilbakekalt, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndighetene.

4. for *Forsvarets sikkerhetsavdeling*: føre kontroll med at avdelingens utøvelse av personellsikkerhetstjeneste og annen sikkerhetstjeneste holdes innenfor rammen av lov og forskriftsverk og avdelingens fastlagte oppgaver og påse at ingens rettigheter krenkes.

Kontrollen skal skje med innføring i den løpende virksomheten og slik besiktigelse som finnes nødvendig.

§ 7 Inspeksjoner

Inspeksjonsvirksomheten skal skje i samsvar med formålet i lovens § 2.

Inspeksjonene skal gjennomføres ut fra behov og minst omfatte:

1. flere inspeksjoner årlig av *Etterretningstjenesten* sentralt.
2. flere inspeksjoner årlig av *Nasjonal sikkerhetsmyndighet*.
3. flere inspeksjoner årlig av *Den sentrale enhet i Politiets sikkerhetstjeneste*.
4. flere inspeksjoner årlig av *Forsvarets sikkerhetsavdeling*.
5. en årlig inspeksjon av *Etterretningsbataljonen*.
6. en årlig inspeksjon av *Forsvarets spesialstyrker*.
7. en årlig inspeksjon av *PST-enhetene* i minst en av *Etterretningstjenestens stasjoner* eller *etterretnings-/sikkerhetstjeneste ved militære staber og avdelinger*.
8. inspeksjon av eget tiltak av det øvrige politi og andre organer eller institusjoner som bistår *Politiets sikkerhetstjeneste*.
9. for øvrig slik inspeksjon som lovens formål tilsier.

§ 8 Innsynsrett mv.

For å utføre sitt verv, kan utvalget kreve innsyn i og adgang til forvaltningens arkiver og registre, lokaler, installasjoner og anlegg av enhver art. Like med forvaltningen regnes virksomhet mv. som eies med mer enn en halvdel av det offentlige. Utvalgets rett til innsyn og adgang etter første punktum gjelder tilsvarende overfor virksomheter som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste.

Enhver som tjenestegjør i forvaltningen plikter på anmodning å tilveiebringe alt materiale, utstyr mv. som kan ha betydning for gjennomføring av kontrollen. Andre har samme plikt med hensyn til materiale, utstyr mv. som de har mottatt fra offentlige organer.

Utvalget skal ikke søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålene. Utvalget skal så vidt mulig iakttas hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet.

Utvalgets beslutninger om hva det skal søke innsyn i og om omfanget og utstrekningen av kontrollen, er bindende for forvaltningen. Mot slike beslutninger kan det ansvarlige personell på vedkommende tjenestested kreve inntatt begrunnet protest i møteprotokollen. Etterfølgende protest kan gis av sjefen for vedkommende tjeneste og av forsvarssjefen. Protester som her nevnt, skal inntas i eller følge utvalgets årsmelding.

Mottatte opplysninger skal ikke meddeles annet autorisert personell eller andre offentlige organer som er ukjente med dem uten at det er tjenestlig behov for det, er nødvendig ut fra kontrollformålene eller følger av saksbehandlingsreglene i § 12. I tilfelle tvil bør avgiveren av opplysningene forespørres.

§ 9 Forklaringer og møteplikt mv.

Enhver plikter etter innkalling å møte for utvalget.

Klagere og andre privatpersoner i partsliknende stilling kan på ethvert trinn i saken la seg bistå av advokat eller annen fullmektig i den utstrekning det kan skje uten at graderte opplysninger derved blir kjent for fullmektigen. Samme rett har ansatte og tidligere ansatte i forvaltningen i saker som kan ende med kritikk mot dem.

Alle som er eller har vært i forvaltningens tjeneste har forklaringsplikt for utvalget om alt de har erfart i tjenesten.

Pliktmessig avgitt forklaring må ikke foreholdes noen eller fremlegges i retten i straffesak mot avgiveren uten dennes samtykke.

Utvalget kan begjære bevisopptak etter domstoloven § 43 annet ledd. Tvisteloven §§ 22-1 og 22-3 gjelder ikke. Rettsmøtene skal være lukket og forhandlingene holdes hemmelige. Forhandlingene holdes hemmelige inntil utvalget eller vedkommende departement bestemmer annet, jf. §§ 11 og 16.

§ 10 Om statsrådene og departementene

Reglene i §§ 8 og 9 gjelder ikke statsrådene, departementene og deres embets- og tjenestemenn, unntatt i forbindelse med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter for behandling av graderte opplysninger.

Utvalget kan ikke kreve innsyn i departementenes interne dokumenter.

Dersom EOS-utvalget ønsker opplysninger eller uttalelser fra et departement eller dets personell, i andre saker enn slike som gjelder departementets be-

fatning med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter, innhentes disse skriftlig fra departementet.

§ 11 Taushetsplikt mv.

Med de unntak som følger av §§ 14 til 16, har utvalget og dets sekretariat taushetsplikt.

Utvalgets medlemmer og sekretariat er bundet av regler om behandling av dokumenter mv. som må beskyttes av sikkerhetsmessige grunner. De skal være sikkerhetsklarert og autorisert for høyeste sikkerhetsgrad nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet. Stortingets presidentskap er klareringsmyndighet for utvalgets medlemmer. Personkontroll utføres av Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

Hvis utvalget er i tvil om graderingen av opplysninger i uttalelse eller meldinger, eller mener at av eller nedgradering bør skje, forelegger det spørsmålet for vedkommende etat eller departement. Forvaltningens avgjørelse er bindende for utvalget.

§ 12 Saksbehandling

Samtaler med privatpersoner skal skje i avhørs form med mindre de er av orienterende art. Samtaler med forvaltningens personell skal skje i avhørs form når utvalget finner grunn til det eller tjenestemannen ber om det. I saker som kan ende med kritikk mot bestemte tjenestemenn, bør avhørs form i alminnelighet nyttes.

Den som avhøres skal gjøres kjent med sine rettigheter og plikter; jf. § 9. Forvaltningens personell, og tidligere ansatte kan under avhør i saker som kan ende med kritikk mot dem også la seg bistå av en tillitsvalgt som er autorisert etter sikkerhetsloven med forskrifter. Forklaringen skal oppleses til vedtakelse og undertegning.

Personer som kan bli utsatt for kritikk fra utvalget, bør varsles om de ikke allerede kjenner til saken. De har rett til å gjøre seg kjent med utvalgets ugraderte materiale og med gradert materiale som de er autorisert for, alt såframt det ikke vil skade undersøkelsene.

Enhver som gir forklaring skal foreholdes beviser og påstander som ikke samsvarer med vedkommendes egne, såframt bevisene og påstandene er ugraderte eller vedkommende er autorisert for dem.

§ 13 Beslutningsdyktighet og arbeidsform

Utvalget er beslutningsdyktig når fem medlemmer er til stede.

Utvalget skal være beslutningsdyktig på inspeksjoner av tjenestene sentralt som omtalt i § 7, men kan møte med færre medlemmer på inspeksjoner utover dette eller i lokale enheter. Utvalget skal alltid være representert ved minst to medlemmer på inspeksjoner.

Ved særlig omfattende undersøkelser kan innhenting av forklaringer, besiktigelse på stedet mv. overlates til sekretariatet og ett eller flere medlemmer. Det samme gjelder dersom slik innhenting av et samlet utvalg vil kreve uforholdsmessig arbeid eller kostnad. Ved avhør som nevnt i dette ledd, kan utvalget anta bistand.

§ 14 Generelt om kontrollen og uttalelser

EOS-utvalget har rett til å uttale sin mening om forhold som omfattes av kontrollområdet.

Utvalget kan påpeke at det er gjort feil eller utvist forsømmelige forhold i tjenestene. Kommer utvalget til at en avgjørelse må anses ugyldig eller klart urimelig, eller klart strider mot god forvaltningspraksis, kan det gi uttrykk for dette. Mener utvalget at det knytter seg begrunnet tvil til forhold av betydning i saken, kan det gjøre vedkommende tjeneste oppmerksom på dette.

Blir utvalget oppmerksom på mangler ved lover, administrative forskrifter eller administrativ praksis, kan det gi vedkommende departement underretning om det. Utvalget kan også foreslå forbedringer i administrative og organisatoriske ordninger og rutiner når det kan tjene til å lette kontrollen eller verne mot at noens rettigheter krenkes.

Før det gis uttalelse i saker som kan ende med kritikk eller meningsyttringer rettet mot forvaltningen, skal den ansvarlige sjef gis anledning til å uttale seg om de spørsmål saken reiser.

Uttalelser til forvaltningen rettes til sjefen for vedkommende tjeneste eller organ eller til forsvarssjefen eller vedkommende departement hvis det gjelder forhold disse bør kjenne til som instruksjons- og kontrollmyndighet.

Ved uttalelser som gir oppfordring til å iverksette tiltak eller treffe beslutninger, skal mottakeren bes om å gi tilbakemelding om hva som blir foretatt.

§ 15 Uttalelser til klagere og forvaltningen

Uttalelser til klagere bør være så fullstendige som mulig uten at det gis graderte opplysninger. Opplysning om at noen har vært gjenstand for overvåkingsvirksomhet eller ikke, anses som gradert hvis annet ikke blir bestemt. Ved klager mot tjenestene om overvåkingsmessig virksomhet skal det bare uttales om klagen har gitt grunn til kritikk eller ikke. Mener utvalget at en klager bør gis en mer utfyllende begrunnelse, gir det forslag om det overfor den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement.

Hvis en klage gir grunn til kritikk eller meningsyttringer for øvrig, skal begrunnet uttalelse om dette rettes til sjefen for den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement. Også ellers skal uttalelser i klagesaker alltid meddeles sjefen for den tjeneste klagen er rettet mot.

Uttalelser til forvaltningen graderes etter sitt innhold.

§ 16 Meddelelser til offentligheten

Utvalget avgjør i hvilken utstrekning dets ugraderte uttalelser eller ugraderte deler av uttalelsene skal offentliggjøres.

Hvis offentliggjøring må antas å medføre at en klagers identitet vil bli avdekket, skal dennes samtykke foreligge. Ved omtalen av personer skal hensynet til personvernet iakttas også om det ikke gjelder klagere. Tjenestemenn skal ikke navngis eller identifiseres på annen måte uten med vedkommende departements godkjenning.

For øvrig kan lederen eller den utvalget bemyndiger i vedkommendes sted gi meddelelser til offentligheten om hvorvidt en sak er under undersøkelse og om den er ferdigbehandlet, eller når den vil bli det.

For saksdokumenter som er utarbeidet av eller til EOS-utvalget i saker som det vurderer å legge fram for Stortinget som ledd i den konstitusjonelle kontroll, skal innsyn først gis når saken er mottatt i Stortinget. EOS-utvalget varsler vedkommende forvaltningsorgan om at saken er av en slik art. Er en slik sak ferdigbehandlet uten at den oversendes Stortinget, inntreffer offentlighet når utvalget har varslet vedkommende forvaltningsorgan om at saken er ferdigbehandlet.

§ 17 Forholdet til Stortinget

Bestemmelsen i § 16 første og annet ledd gjelder tilsvarende for utvalgets meldinger og årsmeldinger til Stortinget.

Hvis utvalget anser at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med graderte opplysninger i en sak eller et forhold det har undersøkt, skal det i særskilt melding eller i sin årsmelding gjøre Stortinget oppmerksom på det. Det samme gjelder dersom det er behov for ytterligere undersøkelser om forhold som utvalget selv ikke kan komme videre med.

Utvalget avgir årlig melding til Stortinget om sin virksomhet. Melding kan også gis hvis det er avdekket forhold som Stortinget straks bør kjenne til. Meldingene og deres vedlegg skal være ugraderte. Årsmeldingen avgis innen 1. april hvert år.

Årsmeldingen bør omfatte:

- 1. en oversikt over utvalgets sammensetning, møtevirksomhet og utgifter.*
- 2. en redegjørelse for utførte inspeksjoner og resultatene av disse.*
- 3. en oversikt over klagesaker fordelt etter art og tjenestegren og med angivelse av hva klagen har resultert i.*
- 4. en redegjørelse for saker og forhold tatt opp av eget tiltak.*

5. en angivelse av eventuelle tiltak som er bedt iverksatt og hva det har ført til, jf. § 14 sjette ledd.
6. en angivelse av eventuelle protester etter § 8 fjerde ledd.
7. en omtale av saker eller forhold som bør behandles av Stortinget.
8. utvalgets alminnelige erfaringer med kontrollen og regelverket og mulige behov for endringer.

§ 18 Ordensforskrifter

Sekretariatet fører sakjournal og møteprotokoll. Beslutninger og dissenser skal framgå av protokollen.

Uttalelser og bemerkninger som framkommer ellers protokolleres under kontroll, anses ikke avgitt av utvalget uten at de er meddelt skriftlig.

§ 19 Bistand mv.

Utvalget kan anta bistand.

Lovens regler gjelder tilsvarende for bistandspersoner. Bistandspersoner skal likevel bare autoriseres for slik beskyttelsesgrad som oppdraget krever.

Personer som er ansatt i tjenestene, kan ikke antas som bistandspersoner.

§ 20 Økonomiforvaltning, utgiftsdekning til innkalte og sakkyndige

Utvalget har ansvaret for den økonomiske styringen av utvalgets virksomhet, og fastsetter egen instruks for sin økonomiforvaltning. Instruksen skal være godkjent av Stortingets presidentskap.

Enhver som blir innkalt til utvalget har krav på å få sine reisekostnader dekket etter det offentlige re-

gulativ. Tap i inntekt erstattes etter lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v.

Sakkyndige godtgjøres etter salærforordningen. Andre satser kan avtales.

§ 21 Straff

Forsettlig eller grov uaktsom overtredelse av § 8 første og annet ledd, § 9 første og tredje ledd, § 11 første og annet ledd og § 19 annet ledd i denne lov straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år, hvis ikke strengere straffebestemmelse får anvendelse.

II

Loven trer i kraft straks.

Fra samme tidspunkt oppheves Instruks om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollinstruksen) 30. mai 1995.

B.

I

Stortinget ber regjeringen så snart som mulig komme med forslag til en endring i offentliglova § 5 tilsvarende § 16 fjerde ledd i forslag til EOS-kontrollloven.

II

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jette F. Christensen, Martin Kolberg, Gunvor Eldegard, Michael Tetzschner, Erik Skutle, Helge Thorheim, Gjermund Hagesæter, Per Olaf Lundteigen og Bård Vegar Solhjell om endringer i EOS-kontrollloven – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 6. juni 2017

Martin Kolberg

leder

Jette F. Christensen

ordfører

**STORTINGETS
KONTROLLUTVALG**
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS-
OG SIKKERHETSTJENESTE

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
v/ komitéleder Martin Kolberg
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
00260 OSLO

4. april 2017

Vår ref.: 2014/60

Deres ref.:

Foreleggelse Dokument 8:63 L (2016-2017) – Representantforslag om endringer i EOS-kontrolloven – synspunkter fra EOS-utvalget

1. Innledning

Det vises til brev 14. mars 2017 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen. EOS-utvalget takker for muligheten til å inngi sine synspunkter, som med dette oversendes komiteen. Utvalget mener det er positivt at alle bestemmelsene samles i en lov, og at sentrale bærebjelker for utvalgets virksomhet videreføres. Lovteksten viderefører kontrollmekanismer som har vist seg å fungere godt.

Enkelte merknader fra forslagsstillerne reiser spørsmål om hvem som med endelig virkning skal avgjøre om EOS-utvalget skal få tilgang til informasjon i PSTs system for kildeføring. På denne bakgrunn ønsker EOS-utvalget i punkt 2 å redegjøre for sitt pågående arbeid for å etablere kontroll av PSTs kildearbeid

I punkt 3 reises spørsmål om begrensningen knyttet til innsyn i "særlig sensitiv informasjon" i Etterretningstjenesten bør inntas i lovteksten.

Ut over spørsmålene som er reist i punkt 3 og 4 har ikke utvalget merknader til den foreslåtte lovteksten.

2. EOS-utvalgets kontroll av PSTs kildearbeid

2.1 Bakgrunnen for utvalgets pågående arbeid for å etablere kontroll av PSTs kildearbeid

I 2014 orienterte utvalget i særskilt melding til Stortinget om *utvalgets undersøkelse av påstander om politisk overvåking og bruk av Christian Høibø som kilde*¹, at det ikke tidligere hadde søkt innsyn i PSTs system for kildeføringsarbeid.² Bakgrunnen var primært at ingen saker før i 2014 hadde foranlediget slik kontroll, men også fordi utvalget i sin kontroll så vidt mulig skal "iaktta hensynet til kildevern", jf. EOS-kontrollinstruksen § 5.

I innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om den særskilte melding fra 2014 bemerket komiteen:

¹ Innst. 229 S (2013–2014).

² Dokument 7:2 (2013–2014), Særskilt melding fra EOS-utvalget om utvalgets undersøkelse av påstander om politisk overvåking og PSTs bruk av Christian Høibø som kilde.

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 OSLO
BESØK: Akeregata 8
TELEFON: 23 31 09 30
E-POST: post@eos-utvalget.no
INTERNETT: www.eos-utvalget.no

“Komiteen merker seg at utvalget har bedt om å bli holdt orientert om PSTs oppfølging av de merknader som er gitt i meldingen. Komiteen imøteser en orientering om tjenestens kildearbeid, med særskilt henblikk på de temaer som er tatt opp i denne meldingen”.

Under henvisning til den særskilte meldingen fra 2014 og komiteens merknader til denne³, besluttet utvalget å foreta stikkprøver i tjenestens system for kildearbeid (KildeSys)⁴. I 2015 gjennomgikk utvalget stikkprøver fra KildeSys som PST hadde aidentifisert⁵. I 2016 uttrykte utvalget en forventning om at PST skiller kildeidentiteter ut fra KildeSys, slik at utvalget kan foreta selvstendige søk i systemet. Utvalgets innsyn i tjenestens kildearbeid har vært et tema mellom utvalget og PST i 2016.

I den særskilte meldingen anmodet utvalget PST om å utarbeide ytterligere retningslinjer for kildearbeidet. Ved brev 17. februar 2017 fikk utvalget oversendt PSTs nye rutiner for kildearbeidet.

2.2 Beslutninger om rekkevidden av iakttagelsen av hensynet til kildevern mv.

Utvalget merker seg at representantforslaget viderefører bestemmelsene om utvalgets ubetingede innsyns- og adgangsrett, i kombinasjon med bestemmelsen om at EOS-utvalgets beslutning om innsyn og omfanget og utstrekning er bindende for forvaltningen.

Innsynsretten er ikke bare en betingelse for den faktiske gjennomføringen av kontrollen med tjenestene, men også for borgernes tillit til EOS-utvalgets kontroll.

Sammen med innsynsretten følger forsiktighetsregler EOS-utvalget skal hensynta i utøvelsen av sin kontrollvirksomhet. Disse begrensningene foreslås videreført:

- Iakttatt hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter (forslagets § 2).⁶
- Innrette kontrollen slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestene (forslagets § 2).⁷
- Ikke søke mer omfattende innsyn i gradert materiale enn nødvendig ut fra kontrollformålene (forslagets § 8).⁸
- Så vidt mulig iakttatt hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet (forslagets § 8).⁹

EOS-utvalget har siden opprettelsen av utvalget veid disse begrensningene mot kontrollformålene, og mener det ikke benytter sin ubetingede innsynsrett uten at det foreligger et nødvendig kontrollbehov.

Begrensningene har både praktisk og innholdsmessig virkning i utvalgets kontrollarbeid. Hva EOS-utvalget unnlater å kontrollere på grunn av ovennevnte begrensninger, gjøres ikke kjent for EOS-tjenestene, ei heller meddeles de i årsmeldingene til Stortinget.

EOS-tjenestene kan ikke påberope seg disse bestemmelsene som hjemmel for å nekte EOS-utvalget innsyn. Det er opp til EOS-utvalget å vurdere om innsyn er nødvendig ut fra

³ Innst. 229 S (2013-2014).

⁴ Utvalget redegjorde i årsmeldingen for 2014 for oppfølgingen av den særskilte meldingen.

⁵ Oppfølgingen av gjennomgangen er ikke ferdigbehandlet av utvalget.

⁶ Gjeldende EOS-kontrolllov § 2 andre ledd.

⁷ Gjeldende EOS-kontrollinstruks § 4 andre ledd.

⁸ Gjeldende EOS-kontrollinstruks § 5 første ledd første punktum.

⁹ Gjeldende EOS-kontrollinstruks § 5 første ledd andre punktum.

kontrollformålene.¹⁰ ¹¹ Dersom EOS-utvalget beslutter å søke innsyn, til tross for EOS-tjenestenes protester, skal protestene inntas i EOS-utvalgets årsmelding til Stortinget. Stortinget vil da i siste instans kunne uttale seg og eventuelt korrigere EOS-utvalget.

EOS-utvalget er pålagt en absolutt taushetsplikt, som av både utvalget og dets sekretariat forvaltes med den største forståelse for hvilke følger brudd kan påføre nasjonen. EOS-utvalget har hørt og anerkjent PSTs generelle bekymring for økt risiko for informasjonsspredning hvis EOS-utvalget gis innsyn i kildematerialet. På denne bakgrunn, og fordi det ikke er knyttet et kontrollbehov til kildenes identitet (uten i helt ekstraordinære tilfeller), har utvalget hele tiden uttalt at kildenes identitet ikke skal eksponeres i kontrollen. En del av dialogen mellom utvalget og PST i 2016 har vært å avklare hvilke typer opplysninger som må omfattes av identitetsbegrepet. Denne dialogen er ikke avsluttet.

Under henvisning til PSTs prinsipielle innvendinger og pågående dialog mellom PST og utvalget¹², samt statsråd Per-Willy Amundsens hovedinnlegg i debatten til Innst. 146 S (2016-2017), ønsker utvalget å få avklart Stortingets syn på EOS-utvalgets kontroll av PSTs kildearbeid.

Forslagsstillerne har påpekt følgende i representantforslaget:

"[PST] har ikke funnet å kunne tilrettelegge systemene slik at EOS-utvalget kan få tilgang til informasjon om tjenestens kilder uten å få kjennskap til deres identiteter.

Forslagsstillerne vil påpeke at en forutsetning for å gi EOS-utvalget tilgang til PSTs register for kildeopplysninger er at det vil være praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet. Forslagsstillerne vil videre vise til at utvalget etter forslaget til § 8 tredje ledd annet punktum så vidt mulig skal iakttas hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet".

Den nevnte forutsetningen for EOS-utvalgets tilgang til PSTs register for kildeopplysninger, utløser et spørsmål om hvem som med endelig virkning skal avgjøre om slik tilgang er "praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet".

EOS-utvalget ønsker i det videre å orientere Stortinget om sin vurdering av behovet for kontroll av PSTs kildearbeid.

2.3 Utvalgets syn på behovet for kontroll av PSTs kildearbeid

Ett av EOS-utvalgets formål er å hindre at noens rettigheter krenkes. Kildeføring er en metode for innhenting av opplysninger. Metoden innebærer at PST innhenter opplysninger gjennom privatpersoner med særlig tilgang til et miljø.

På prinsipielt grunnlag mener utvalget at PSTs *utøvelse* av kildeføring som metode innebærer en risiko for at enkeltpersoners rettigheter kan krenkes på samme måte som tjenestens øvrige metodebruk. Det kan også argumenteres for at politiets bruk av mennesker som middel for å nå et polisiært mål, forsterker behovet for kontroll av *hensyn til kilden selv*. Utvalget uttalte i ovennevnte særskilte melding¹³ at det kan synes å ha personlige omkostninger å virke som kilde for PST.

¹⁰ Det er redegjort for innsynsretten som kontrollverktøy i Dokument 16 (2015-2016) *Rapport til Stortinget fra Evalueringsutvalget for EOS-utvalget*, punkt 17.6.

¹¹ EOS-utvalgets bindende beslutning om hva det skal søke innsyn i, gjelder ikke for særlig sensitiv informasjon i E-tjenesten.

¹² Det er nærmere redegjort for dette i EOS-utvalgets årsmelding for 2016, se dens punkt 4.6.

¹³ Dokument 7:2 (2013-2014), Særskilt melding fra EOS-utvalget om utvalgets undersøkelse av påstander om politisk overvåking og PSTs bruk av Christian Høibø som kilde.

At føringen av enkeltpersoner som kilder for politiformål ikke bryter det polisiære og prosessuelle grunnprinsippet om forholdsmessighet i polititjenesten, jf. politiloven § 6, vil være et overordnet kontrollpunkt for utvalget i dets kontroll med PST kildearbeid.

I tjenestens system for kildeføring lagres det personopplysninger som *ikke lagres andre steder* i PST. I dette systemet lagres PST opplysninger som utelukkende kan være relevante for å føre kilden. De samme opplysningene vil altså ikke nødvendigvis være relevante ut fra et overvåkingsformål, og skal dermed ikke lagres i tjenestens etterretningsregister, som utvalget har fullt innsyn i. Av eksempler på konkrete kontrollpunkter i PSTs system for kildeføring, kan nevnes:

- Nødvendigheten av nedtegning av opplysninger om kildens nærstående.
- Nødvendigheten av nedtegning av negative opplysninger om kilden selv (som nedtegnes for å vurdere kildens troverdighet).
- Nødvendigheten av lagring av opplysninger om overvåkede personer som ikke anses relevante for overvåkingsformål, men som lagres i kildeføringssystemet for å håndtere kildeføringen som metode.
- Om tjenestens kildeføring trår over grensen for ulovlig provokasjon.¹⁴ Om kildeføringen er i tråd med PSTs interne rutiner.

Det er EOS-utvalgets mening at det ut fra EOS-utvalgets kontrollformål er behov for å kontrollere opplysningene som utelukkende lagres i PSTs kildesystem.

2.4 Anmodning om avklaring fra Stortinget

Det ligger i kontrollformen at EOS-utvalget ikke vet hvor uretten finnes – eller i det hele tatt om den finnes. Bak de funn av kritikkverdige forhold som utvalget melder om i sine årsmeldinger ligger et møysommelig arbeid, der mye materiale er gjennomgått uten at problematiske forhold er avdekket.

At PST *hittil* ikke har tilrettelagt for utvalgets søk i sitt system for kildeføring, er kjent for utvalget, men dialogen om dette er per i dag pågående. I 2016 uttrykte utvalget en forventning om at PST skiller kildeidentiteter ut fra KildeSys, slik at utvalget kan foreta selvstendige søk i systemet.¹⁵

Til sammenligning førte utvalgets dialog med E-tjenesten i 2012 og 2013 til at E-tjenesten la om sine systemer slik at EOS-utvalget fra mai 2014 selv kunne foreta søk, *også i kildematerialet*. Av hensyn til kildevernet blir identiteten til E-tjenestens kilder skilt ut i et eget register, som utvalget ikke søker innsyn i. På denne måten kan utvalget kontrollere E-tjenestens kildearbeid på lik linje med andre kontrollpunkter.¹⁶ Utvalget har forstått det slik at E-tjenestens omlegging av systemene var ressurskrevende, uten at det ble problematisert overfor utvalget.

- *Utvalget ønsker på denne bakgrunn at det avklares om det er Stortingets vilje at EOS-utvalget skal føre kontroll med PSTs bruk av menneskelige kilder, herunder om det er opp til PST å beslutte med endelig virkning om det er "praktisk mulig og forsvarlig" å etterkomme utvalgets anmodning om tilrettelegging av PSTs system for kildeføring.*

¹⁴ I henhold til Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2000 foreligger provokasjon "når politiet ved infiltrasjon eller bruk av personer påvirker straffbare handlinger som andre foretar". Se også punkt 2.1 i Dokument 7:2 (2013-2014).

¹⁵ I årsmeldingen for 2016 har utvalget redegjort for status i dets kontroll av kildearbeidet i PST, herunder at utvalget har en dialog med PST for å tilrettelegge for kontrollen.

¹⁶ Som forslagsstillerne viser til, vil opplysninger om og fra kilden bare unntas dersom disse opplysningene anses å falle inn under definisjonen "særlig sensitiv informasjon".

3. Særlig sensitiv informasjon i E-tjenesten

Utvalgets rett til innsyn i "særlig sensitiv informasjon" i Etterretningstjenesten er behandlet av kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 146 S (2016–2017) og forslagsstillerne viser til flertallets uttalelser der. Videre presiserer forslagsstillerne at EOS-utvalgets bindende beslutning om hva det skal søke innsyn i, ikke gjelder for særlig sensitiv informasjon i Etterretningstjenesten.

Utvalget har med dette fått den avklaringen som er blitt etterspurt i utvalgets årsmeldinger og vil i det videre legge den angitte definisjonen av "særlig sensitiv informasjon", og den prosessuelle ordningen fra 1999, til grunn i kontrollen av E-tjenesten. Når problemstillingen nå har funnet sin løsning, ville det prinsipielt sett vært ønskelig om Stortingets vilje var reflektert i lovteksten, og ikke bare fremgikk av forarbeidene. Utvalget mener hensynet til forutberegnelighet for både E-tjenesten og EOS-utvalget gjør det ønskelig med en uttrykkelig lovfesting. Dette vil også tydeliggjøre at begrensningen utelukkende gjelder for E-tjenesten.

- *Utvalget anmoder Stortinget om å vurdere lovfesting av innsynsbegrensningen og den prosessuelle ordningen som gjelder for E-tjenesten.*

4. Avslutning

EOS-utvalget diskuterer og videreutvikler løpende egen arbeidsform og kontrollmetoder, og vil fortsette dette arbeidet fremover. På bakgrunn av Evalueringsrapporten og Innst.146 S (2016–2017), samt representantforslaget og det videre lovarbeidet, ser utvalget frem til å utøve sin virksomhet i tråd med Stortingets fornyelse av EOS-kontrolloven.

Til orientering har utvalget i sin årsmelding for 2016 anmodet Stortinget om å vurdere lovfesting av muligheten for EOS-utvalget til å uttale seg om klareringsmyndighetenes erstatningsansvar. Årsmeldingen for 2016 overleveres til Stortinget 5. april 2017.

Med vennlig hilsen

Eldbjørg Løwer
utvalgsleder

**DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT**

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

2017/607-3/FD II 5/IBO

27.03.2017

Foreleggelse av Dokument 8:63 L (2016-2017) om endringer i EOS-kontrollloven

Jeg viser til Dokument 8:63 L (2016-2017) – representantforslag om endringer i EOS-kontrollloven. Representantforslaget, som også er sendt på foreleggelse til Justis- og beredskapsdepartementet og EOS-utvalget, har frist for uttalelse 11. april.

Jeg vil innledningsvis bemerke at jeg setter pris på å få forelagt utkastet til endringer i EOS-kontrollloven. EOS-utvalgets kontroll er helt avgjørende for den tilliten EOS-tjenestene nyter i samfunnet, og tjenestene prioriterer tilrettelegging for utvalgets kontroller høyt. Det er viktig at rammene for EOS-utvalgets oppgaver regelfestes slik at de bidrar til at både utvalget og de virksomhetene det er satt til å kontrollere ikke er i tvil om rekkevidden av den kontrollen som skal gjennomføres. Jeg mener det er hensiktsmessig at regelverket samles i en helhetlig EOS-kontrolllov.

Jeg vil i det følgende gi konkrete merknader og forslag til tekstendring i representantforslaget. Enkelte av disse innspillene og forslagene er av mer lovteknisk karakter og knytter seg til strukturering av lovens bestemmelser og behov for korrigerende henvisninger.

Jeg ønsker også å fremsette et forslag til lovtekst knyttet til innsynsretten i «særlig sensitiv informasjon». I representantforslagets kommentarer til lovforslaget § 8 om innsynsretten vises det til Innst.146 S (2016-2017) og flertallets anbefaling om at gjeldende ordning om innsynsretten i Etterretningstjenesten skal videreføres. Dette er også lagt til grunn av Stortinget i dets behandling 13. mars 2017 (vedtak 508). Det er tilfredsstillende at ordningen som sådan klart forutsettes videreført i sin helhet og i tråd med de rammene som fremkommer i Stortingets vedtak av 15. juni 1999. Hensynene som ligger til grunn for at ordningen ble opprettet i sin tid gjør seg i like stor grad gjeldende i dag. Behovet for enkelte begrensninger i innsynsretten i «særlig sensitiv informasjon» knytter seg til klart avgrenset informasjon som er av slik art at den har et særdeles høyt skadepotensiale for

enkelpersoner og landet. Dette er informasjon hvor det ikke kan herske tvil om hvem som får innsyn og på hvilke vilkår. En endelig klargjøring av den særskilt påkrevde skjermingen er derfor meget velkommen fra min side.

Jeg vil imidlertid vise til at spørsmålet om innsynsretten og hjemmelsgrunnlaget for den har vært tatt opp av EOS-utvalget i flere av dets meldinger til Stortinget de senere år. Det vises blant annet til EOS-utvalgets årsmelding for 2013, hvor utvalget skriver: *«Utvalget mener det er nødvendig å få en avklaring fra Stortinget som oppdragsgiver om innsynsretten i E-tjenesten og hvordan en eventuell tvist mellom utvalget og E-tjenesten om innsynsretten skal løses. Spørsmålet er om Stortinget mener bestemmelsene i lov og instruks skal gjelde fullt ut også for E-tjenesten, eller om Stortingets vedtak fra 1999 skal opprettholdes. I så fall mener utvalget at kontrollloven og kontrollinstruksen bør endres, slik at innholdet i vedtaket fremkommer eksplisitt i regelverket. Avklaringen vil være avgjørende for intensiteten i og karakteren av utvalgets kontroll med E-tjenesten.»* Det fremkommer videre i komiteens innstilling om nevnte årsmelding (Innst. 225 S – (2013–2014)): *«Komiteen mener det er naturlig at Stortinget avklarer innsynsretten i den forbindelse. Komiteen understreker at det er avgjørende at Stortinget fatter en avgjørelse i denne pågående diskusjonen som har skapt unødig uklarhet. Komiteen stiller seg bak utvalgets vurderinger, også omtalt i rapporten. Denne avklaringen vil avgjøre hvor omfattende og grundig EOS-utvalget kan kontrollere E-tjenesten på vegne av Stortinget.»*

I forbindelse med at rammene for EOS-utvalgets kontrollfunksjon nå er gjenstand for en helhetlig gjennomgang med revisjon av EOS-kontrollloven, mener jeg det er viktig at rammene for innsynsretten gis et klart hjemmelsgrunnlag og inntas direkte i loven. Det antas at en klar og presis lovhjemmel også vil være i EOS-utvalgets interesse og tilfredsstillende den avklaringen som utvalget har etterspurt fra Stortinget. En presis og tilgjengelig lovhjemmel mener jeg vil være nødvendig for at det ikke vil oppstå tvil og uklarheter om det gjennomføres en tilstrekkelig kontroll. En klart avgrenset lovhjemmel vil videre bidra til å skape den nødvendige trygghet hos tjenestenes kilder og samarbeidspartnere.

I forslaget til lovregulering av innsynsretten er det angitt en uttømmende beskrivelse av hvilken informasjon som anses som «særlig sensitiv informasjon» og dermed er unntatt den generelle innsynsretten. Forsvarsdepartementet fastsatte i 2014 en definisjon av «særlig sensitiv informasjon». Det er vist til denne definisjonen i Evalueringsutvalgets rapport (Dokument 16 (2015-2016)), innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen (Innst. 146 S (2016-2017)) og i det foreliggende representantforslaget. I mitt forslag til lovregulering er ordlyden i definisjonen lagt til grunn i sin helhet. Definisjonens to første punkt er slått sammen, uten ordlydsendring. Denne løsningen er valgt for å synliggjøre at «særlig sensitiv informasjon» berører tre kategorier: identitetsbeskyttelse, okkupasjonsberedskap og særlig sensitive utenlandsoperasjoner.

Jeg er kjent med at det er tilsvarende behov for skjerming av identiteten til Politiets sikkerhetstjenestes menneskelige kilder. I forslaget til lovtekst om innsynsretten er begrensningene i EOS-utvalgets generelle innsynsrett også gjort gjeldende for Politiets sikkerhetstjeneste for denne kategorien.

Det er videre inntatt lovtekst om den prosessuelle ordningen ved uenighet om innsynsretten. Denne prosessuelle ordningen tilsvarer også i sin helhet den ordningen som er angitt i Stortingets vedtak fra 1999. Ved eventuell uenighet mellom utvalget og tjenesten skal saken forelegges statsråden med påfølgende foreleggelse og avgjørelse av Stortinget dersom enighet ikke kan oppnås.

Unntaket fra generell innsynsrett i særlig sensitiv informasjon medfører behov for å klargjøre at forklaringsplikt etter EOS-kontrollloven ikke gjelder denne type informasjon.

Merknader til Dokument 8:63 L (2016-2017) om endringer i EOS-kontrollloven

Generelt om begrepsbruk

Lovforslaget viser gjennomgående til «tjenestene», se blant annet § 6 første og annet ledd, §§ 13, 14 og 15 og § 19 tredje ledd. Kontrollmyndigheten omfatter etter lovens § 1 første ledd EOS-virksomhet i hele den offentlige forvaltningen og under styring eller på oppdrag fra denne. Det bør foretas en gjennomgang av implikasjonene ved å vise til «tjenestene» som et begrep som etter sin definisjon kan utelukke andre forvaltningsorgan. Det bør vurderes om det kan være hensiktsmessig å erstatte «tjenestene» med «virksomhetene».

Til § 1 Kontrollområdet

§ 1 første ledd, annet punktum foreslås strøket. Henvisningen til at kontrollen utføres innen rammen av loven anses overflødig. Det vises imidlertid heller ikke til loven som helhet, men kun til enkelte av lovens bestemmelser. Dette kan gi rom for tolkning om hvorvidt lovens øvrige bestemmelser er tilsvarende styrende for kontrollen.

Til § 6 Utvalgets kontroll

Det gis i § 6 tredje ledd en nærmere angivelse av kontrolloppgavene for PST, NSM og FSA. Det er uklart hvorfor E-tjenesten ikke er inntatt i en slik konkretisering av særlige oppgaver som inntas i loven. Det bør videre vurderes om en oppstilling av oppgaver hvor «*utvalget skal...*» kan skape uklarheter om tredje ledd er eller kan bli å anse som en uttømmende liste over hvilke forhold som skal kontrolleres i enkelte av virksomhetene.

Til § 8 Innsynsrett mv.

Det foreslås som ny § 8 fjerde ledd:

«Utvalget kan ikke kreve innsyn i og adgang til særlig sensitiv informasjon i

Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste. Særlig sensitiv informasjon omfatter:

- a) Identiteten til tjenestens menneskelige kilder og utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn*
- b) Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen*
- c) Etterretningstjenestens og Etterretningstjenestens utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner, som ved kompromittering alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens risiko, eller kan medføre alvorlig personskade eller tap av liv.»*

Nåværende § 8 fjerde og femte ledd blir hhv nytt femte og sjette ledd.

Det foreslås videre som ny § 8 femte ledd, siste punktum:

«Ved uenighet mellom tjenesten og utvalget om innsynsretten etter fjerde ledd, kan sjefen for tjenesten beslutte å utsette innsyn til spørsmålet er avklart. Tjenesten bringer uenighet til vedkommende departement. Dersom vedkommende statsråd ikke instruerer tjenesten om å gi innsyn, bringer utvalget spørsmålet inn for Stortinget til avgjørelse.»

Til § 9 Forklaringer og møteplikt mv.

Det foreslås som ny § 9 sjette ledd:

«Forklaringsplikt etter tredje og femte ledd gjelder ikke for særlig sensitiv informasjon som utvalget ikke har innsyn i etter § 8 fjerde ledd.»

Til § 11 Taushetsplikt mv.

I § 11 første ledd foreslås henvisningen til at §§14 til 16 inneholder unntak fra taushetsplikten strøket. Det anses klart at § 11 annet ledd må forstås å hjemle taushetsplikten for sikkerhetsgraderte opplysninger. Det må ikke fremstå som uklart hvorvidt og hvilke opplysninger er underlagt taushetsplikt. Det foreslås at § 11 utformes slik at den helhetlig regulerer taushetsplikten.

Til § 12 Saksbehandling

I § 12 annet ledd foreslås strøket «EOS-kontroloven» som overflødig.

Til § 17 Forholdet til Stortinget

I § 17 fjerde ledd, litra e. må henvisningen rettes til § 14, sjette ledd

I § 17 fjerde ledd, litra f. må henvisningen rettes til § 8, femte ledd.

Til § 21 Straff

Det må gjøres en gjennomgang av henvisningene i straffebestemmelsen. Det kan synes som at de fleste viser til feil bestemmelser i loven.

Til § 21 Ikrafttreden

Skal være § 22.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT***Justis- og beredskapsministeren*

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
P.b. 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
17/1815Dato
07.04.2017**Uttalelse - Dokument 8:63 L (2016-2017) - representantforslag om endringer i EOS-kontroll-loven**

Jeg viser til komiteens brev av 14.mars 2017, med foreleggelse av representantforslag om endringer i EOS-kontroll-loven. Den korte fristen til 11.april 2017 har medført at jeg begrenser omtalen til de spørsmål som etter mitt syn har størst betydning. Dette gjelder i denne saken behovet for å ivareta både hensynet til tillitsskapende kontroll, og hensynet til at tjenestene skal settes i stand til å ivareta sine viktige samfunnsoppdrag. Det viktigste spørsmålet er etter mitt syn klargjøring av EOS-utvalgets krav på innsyn i tjenestenes opplysninger. Under stortingsbehandlingen den 13.03.2017 av Innst. 146 S (2016-2017) vedrørende Rapport fra Evalueringsutvalget for EOS-utvalget, omtalte jeg særlig behovet for beskyttelse av informasjon som kan medføre identifikasjon av PSTs kilder. Jeg vil her beskrive bakgrunnen for dette behovet, vise til sammenhengen med Etterretningstjenestens behov for å beskytte *sine* kilder, omtale behovet for at spørsmålet nå avklares i loven, og foreslå en lovtekst.

Forsvarsministeren og jeg er enige både når det gjelder behovet for å regulere dette viktige området i lov, og når det gjelder forslaget til formulering, i form av et forslag til tillegg i lovens § 8.

Innledningsvis vil jeg gi uttrykk for støtte til hovedintensjonene i representantforslaget. EOS-utvalget vil ved de foreslåtte endringene etter mitt syn få bedre rammebetingelser for en betryggende kontrollvirksomhet. Integreringen av dagens kontrollinstruks i loven vil gi bedre tilgjengelighet og større klarhet. Større fleksibilitet i gjennomføringen av kontrollen – herunder mer temabaserte tilsyn og mer moderne kontrollmetodikk – vil kunne gi EOS-utvalget enda bedre innsikt i tjenestene. Det vil også kunne bidra til

økt læringsutbytte i tjenestene og derved til videreutvikling av deres gjennomføring av samfunnsoppdraget.

Jeg har forelagt utkastet for Riksadvokaten for uttalelse. Jeg slutter meg til påtalemyndighetens syn på utkastet med hensyn til grensesnittet mellom påtalemyndighetens og EOS-utvalgets kontroll av PSTs etterforskingssaker. Jeg siterer fra uttalelsen fra Det nasjonale statsadvokatembetet: *«Jeg har derfor ingen merknader til lovforslaget som sådan, herunder § 6, men vil presisere at det er viktig at EOS-utvalget i sin kontroll av etterforskingssaker og ved eventuell kritikk av beslutninger i etterforskingssporet, er seg bevisst påtalemyndighetens uavhengighet i Norge og begrunnelsen for dette.»*

Behovet for beskyttelse av tjenestenes kilder

Lovverket må sikre at EOS-utvalgets innsyn ikke hindrer tjenestenes tilgang til viktig informasjon. For å sikre tilgang til informasjon fra menneskelige kilder er det avgjørende at tjenestenes kilder kan stole på at deres identitet ikke kan bli kjent for uvedkommende. Hvis kildene ikke kan stole på det, forvitrer tjenestenes tilgang til informasjon fra enkeltmennesker – såkalt hum-int. Det vil være svært uheldig. Uten sikkerhet for kildene vil tjenestene ikke kunne gjennomføre samfunnsoppdraget.

Jeg legger til grunn at Stortinget er enig i at den enkelte kildes personlige sikkerhet skal være like godt ivaretatt uansett om vedkommende gir sensitiv informasjon til PST eller til Etterretningstjenesten. Vedlagt oversender jeg kopi av brev fra PST av 31.mars i år, innhentet med sikte på å kunne gi innspill til representantforslaget. Behovet for beskyttelse av identitet er beskrevet under pkt. 2.1.

Forslagsstillerne viser forståelse for dette behovet ved sin uttalelse i representantforslaget på s. 4, andre spalte: *«Forslagsstillerne vil påpeke at en forutsetning for å gi EOS-utvalget tilgang til PSTs register for kildeopplysninger er at det vil være praktisk mulig og forsvarlig av hensyn til kildevernet»*. Etter mitt syn er det av hensyn til klarhet og tilgjengelighet behov for å uttrykke dette direkte i loven.

Både PST og Etterretningstjenesten har behov for forutsigbarhet om kildevernet. EOS-utvalget må ha mulighet til å utføre en tilfredsstillende demokratisk kontroll med tjenestene, samtidig som tjenestenes kilder har et sammenlignbart og tilfredsstillende beskyttelsesnivå. Tjenestenes ulike måter å organisere arbeidet og tilrettelegge for EOS-utvalget på må ikke medføre at den særlig sensitive informasjon om kildenes identitet – eller informasjon som kan avsløre identiteten – blir kjent. Det er full enighet om at EOS-utvalget ikke skal ha tilgang til kildenes identitet. Spørsmålet som bør avklares gjelder utvalgets tilgang til informasjon som kan medføre at kildenes identitet blir kjent. Jeg viser til s. 5 i PSTs brev, der de omtaler dette som «bakveisidentifikasjon». For å hindre bakveisidentifikasjon er det i PST et svært begrenset antall mennesker som får tilgang til kildemøterapportene («KIM»'er), ettersom innholdet i disse kan gi bakveisidentifikasjon. Jeg viser til PSTs brev for beskrivelse av hvorfor rapportene må skrives slik de gjør. På samme måte som Etterretningstjenesten har

adgang til å unnlate å gi innsyn i særskilt sensitiv informasjon fra sine referater fra kildemøter, må PST også ha slik adgang.

I forbindelse med behandlingen av EOS-utvalgets årsmelding for 1998 viste saksordføreren til Kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling i Innst. S nr. 232 (1998-1999), og uttalte som Stortingets syn: «Innsynsretten er ikke å forstå som ubetinget og absolutt.»

Denne innstillingen og dermed Stortingsbehandlingen dreide seg om *Etterretningstjenestens* behov for beskyttelse av «særlig sensitiv informasjon» - herunder kilders identitet. EOS-utvalget legger til grunn at den løsning man den gang kom til for å beskytte Etterretningstjenestens kilder ikke skal gjelde for PSTs kilder. Som jeg sa i Stortinget under behandling av Evalueringsutvalgets rapport, legger jeg til grunn at Stortinget ikke mener at PSTs kilder har mindre behov for beskyttelse. Jeg legger også til grunn at Stortinget anser at det er like viktig å sikre PST tilgang til kildeinformasjon for å kunne oppfylle samfunnsoppdraget som det er å sikre Etterretningstjenestens oppgaveutførelse. Allerede behovet for likebehandling av tjenestene i dette spørsmålet tilsier derfor at Stortinget nå fatter et eksplisitt vedtak i lovs form.

Etterretningstjenestens særlig sensitive informasjon forøvrig

Etterretningstjenestens ønske om at også annen særskilt sensitiv informasjon som har betydning for deres oppgaveløsning bør omfattes av loven, må anses å ha gode grunner for seg. Jeg viser til Forsvarsministerens uttalelse om dette.

Særlig om behovet for at spørsmålet avklares i EOS-kontrolloven

For å sikre at kontrollvirksomheten ikke undergraver behovet for sikkerhet for kildene, er det viktig at EOS-utvalget og tjenestene har felles forståelse av regelverket. Som nevnt er det også viktig for å gi kildene den trygghet som skal til for at de skal være villige til å gi kildeopplysninger til tjenesten. Tjenestene har et ansvar for kildenes sikkerhet, og må derfor ha forutsigbarhet med hensyn til muligheten til å verne kildenes identitet. Slik forutsigbarhet sikres best ved lovregulering. Dersom tjenestene ikke kan garantere dette vil tjenestene av etiske grunner ikke kunne benytte kildene, jfr. PSTs brev i nest siste avsnitt på s. 5.

PST har i departementets dialog med tjenesten i anledning utarbeidelsen av denne uttalelsen gitt uttrykk for at det er viktig at de begrensninger som må gjelde i EOS-utvalgets innsynsrett klargjøres og lovfestes. Tjenesten erfarer i dag at det er uenighet mellom dem og EOS-utvalget om grensene for innsynsretten. Dette er uheldig for samarbeidsklimaet mellom tjenesten og utvalget, som i det øvrige etter det som opplyses er meget godt. Jeg er kjent med at tjenesten og utvalget nå arbeider med å finne løsninger på enkelte problemstillinger, og viser om dette til PST's brev øverst på s. 2. Dette samarbeidet håper jeg lovgiver vil understøtte ved å gi klarhet i premissene for kontrollen - i form av lovfesting.

I samarbeidet med FD i forbindelse med uttalelsen har det kommet frem at FD også ser behov for lovregulering, ettersom grensene ikke er formulert i alminnelig kjente dokumenter på en måte som gjør det enkelt tilgjengelig hverken for tjenestene, borgerne eller politikerne.

Andre spørsmål

Jeg foreslår at PST pålegges å legge til rette for utvalget på tilsvarende måte som Etterretningstjenesten gjør, for de opplysninger om kilder og kontakter som ikke er særlig sensitiv informasjon.

Ved Stortingsbehandlingen i 1999 kom man til enighet om en fremgangsmåte for behandling av saker der EOS-utvalget krever innsyn, men hvor Etterretningstjenesten mener det foreligger særlig sensitiv informasjon som bør skjermes. Jeg foreslår at denne ordningen formaliseres i loven, ved at den tjeneste som vil nekte EOS-utvalget innsyn får rett til å utsette innsyn, men må bringe saken inn for ansvarlig statsråd. Dersom statsråden ikke velger å instruere tjenesten om å gi innsyn, må utvalget bringe saken inn for Stortinget for avgjørelse.

Forslag til lovregulering – endring i representantforslagets § 8

Nytt fjerde ledd:

«Utvalget kan ikke kreve innsyn i og adgang til særlig sensitiv informasjon i Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste. Særlig sensitiv informasjon omfatter:

- a) Identiteten til tjenestens menneskelige kilder og utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn*
- b) Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen*
- c) Etterretningstjenestens og Etterretningstjenestens utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner, som ved kompromittering alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens risiko, eller kan medføre alvorlig personskade eller tap av liv.»*

Fjerde og femte ledd blir nytt femte og sjette ledd.

Avslutningsvis i nytt femte ledd:

«Ved uenighet mellom tjenesten og utvalget om innsynsretten etter fjerde ledd, kan sjefen for tjenesten beslutte å utsette innsyn til spørsmålet er avklart. Tjenesten bringer uenighet

til vedkommende departement. Dersom vedkommende minister ikke instruerer tjenesten om å gi innsyn, bringer utvalget spørsmålet inn for Stortinget til avgjørelse.»

Med vennlig hilsen

Per-Willy Amundsen

Vedlegg:

Kopi av brev fra Politiets sikkerhetstjeneste til Justis- og beredskapsdepartementet av 03.04.2017

